

OOP'ers voor de klas

Een verkenning naar onderwijsondersteuners zonder lesbevoegdheid die zelfstandig voor de klas staan

Arbeidsmarktplatform PO. Van en voor werkgevers en werknemers

OOP'ers voor de klas

Een verkenning naar onderwijsondersteuners
zonder lesbevoegdheid die zelfstandig voor
de klas staan

Jordi Vermeulen
Nynke van Miltenburg

November 2025

© Arbeidsmarktplatform PO

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, cd, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Samenvatting, conclusie en aanbevelingen

Aanleiding, doel en onderzoeksvragen

Deze verkenning beschrijft de inzet van onderwijsondersteuners (OOP'ers) voor de klas.¹ Het gaat om onderwijsassistenten en leraarondersteuners die in het primair onderwijs (po) incidenteel of regelmatig zelfstandig voor de klas staan. Hoewel zij niet bevoegd zijn om zelfstandig instructie te geven, zetten schoolorganisaties hen vanwege lerarentekorten hier soms toch voor in. Naast de inzet voor de klas en de bijbehorende begeleiding, inventariseert deze verkenning welke drempels lesgevende OOP'ers ervaren om een lesbevoegdheid voor het primair onderwijs (po) te behalen.

De centrale vraag is: Hoe wordt de inzet van OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan georganiseerd, hoe worden de OOP'ers hierbij begeleid en in hoeverre zijn OOP'ers die voor de klas staan bereid en in staat om een lesbevoegdheid te behalen?

Daarbij zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Om welke redenen zetten schoolorganisaties OOP'ers zelfstandig in voor de klas?
- Hoe wordt de inzet van OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan georganiseerd?
- Welke begeleiding ontvangen OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan?
- In hoeverre voldoet de begeleiding volgens OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan? Welke aanvullende begeleidingsbehoeften hebben zij?
- Welke drempels ervaren OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan bij het behalen van een bevoegdheid?

Een beeld van de inzet van OOP'ers voor de klas en van hun begeleiding biedt aanknopingspunten om OOP'ers beter te kunnen ondersteunen. Verder kan kennis van de drempels die zij ervaren bij het behalen van de lesbevoegdheid bijdragen aan het vergroten van de instroom van bevoegde leraren.

¹ Met OOP'ers bedoelen we OOP'ers zonder lesbevoegdheid. Met 'voor de klas' wordt ook anders georganiseerd onderwijs bedoeld, zoals leerpleinen.

Methoden

Voor beantwoording van de onderzoeksvragen maakten we gebruik van een anonieme enquête onder 44 OOP'ers die incidenteel of structureel voor de klas staan en onder 80 leidinggevendenden die OOP'ers hiervoor inzetten. De groep respondenten is geen afspiegeling van leidinggevendenden en OOP'ers in het po. We verspreidden de anonieme enquête via een steekproef van 3245 e-mailadressen uit de openbare adresbestanden van DUO. Voor verdieping van de resultaten namen we vervolgens vertrouwelijke interviews af bij 12 OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan en bij 6 leidinggevendenden (vijf schoolleiders en één bestuurder) die werken met lesgevende OOP'ers. Ondanks het beperkte aantal interviews, keerden telkens dezelfde thema's terug in de verhalen van de respondenten, die bovendien overeenkwamen met de open antwoorden van de enquête. Met name bij de interviews met OOP'ers was sprake van verzadiging; de laatst gehouden interviews leverden vrijwel geen nieuwe gegevens meer op. Daarbij moet worden opgemerkt dat de OOP'ers die zich opgaven voor een interview mogelijk geen representatieve afspiegeling zijn van de gehele groep OOP'ers voor de klas. Het kan bijvoorbeeld zijn dat ze zich opgaven omdat ze ontevreden zijn met (aspecten van) hun inzet voor de klas.

Resultaten

Reden inzet OOP'ers: vanwege tekorten

Uit de interviews blijkt dat de keuze om OOP'ers zelfstandig voor de klas te laten staan meestal een keuze is uit nood: scholen hebben te kampen met uitval of vertrek van leraren of krijgen vacatures niet vervuld. Inzet van een OOP'er die al op de school werkt is voor de school vaak gemakkelijker dan een leraar van buiten bereid vinden voor slechts enkele uren per week. Bijkomend voordeel is dat OOP'ers van de eigen school de leerlingen al kennen, zo vertellen schoolleiders en OOP'ers. Ervaren OOP'ers uit het eigen team kunnen volgens geïnterviewden soms beter met de groep overweg dan een nieuwe, startende leraar.

OOP'ers: lesgeven voelt voor sommigen niet als een keuze

Een deel van de geïnterviewde OOP'ers staat liever niet voor de klas, of liever niet zoveel als nu het geval is, maar doet dit uit verantwoordelijkheidsgevoel, zo geven ze aan in interviews. Ze willen voorkomen dat kinderen thuis moeten blijven en gunnen hen een vertrouwd gezicht voor de klas. Een deel van de OOP'ers voelt zich onder druk gezet door de schoolleiding om voor de klas te staan.

OOP'ers: voor de klas staan ook leuk, afwisselend en leerzaam

Hoewel de geïnterviewde OOP'ers vaak niet zelf voor het voor de klas staan hebben gekozen, noemt een deel ook positieve ervaringen: ze ervaren het als leuk, uitdagend, leerzaam en afwisselend en kunnen de band met hun leerlingen erdoor verstevigen.

Organisatie van de inzet van OOP'ers

OOP'ers staan zelfstandig voor groep een tot en met groep acht, zo blijkt uit de interviews. De inzet varieert van plotse, incidentele invalbeurten van een uur of een dag, tot structurele inzet voor een periode van weken, maanden, een heel schooljaar of meerdere jaren achter elkaar. Het wel of niet rondkrijgen van de formatie is hierbij bepalend. Bij structurele inzet staan geïnterviewde OOP'ers vaak een langere periode voor de klas dan wat ze vooraf te horen kregen.

Soms staan geïnterviewde OOP'ers gedurende een bepaalde periode alleen voor de klas, ze werken dan helemaal niet meer als ondersteuner. Vaker combineren de OOP'ers werkdagen waarop ze voor de klas staan met dagen waarop ze ondersteunen. Sommigen staan voor een vaste groep, anderen staan voor wisselende groepen, en combinaties van een vaste en daarnaast nog wisselende groepen komen ook voor. Ze geven zelfstandig instructie, ook bij de kernvakken. Van back-up van een bevoegde leraar is in de praktijk vaak geen sprake, doordat de leraren in de school zelf ook voor een groep staan. Doorgaans is de afspraak dat de eindverantwoordelijkheid voor de groep bij bevoegde leraren ligt, bijvoorbeeld bij de duo-partner die ook aan de groep lesgeeft, zo blijkt uit interviews. Dit betekent dat geïnterviewde OOP'ers meestal geen handelingsplannen en rapporten schrijven en geen oudergesprekken voeren, of dat bij gesprekken ook een leraar of schoolleider aanwezig is.

Vaak geen beleid

Op papier vastgelegde afspraken en beleid rondom de inzet van OOP'ers voor de klas is er volgens de geïnterviewde OOP'ers meestal niet, ze zijn er althans niet bekend mee. Dit wijkt af van de afspraak in de cao dat schoolorganisaties afspraken over eventuele beloning en faciliteiten schriftelijk vastleggen met de medewerker, en beleid moeten opstellen zodra medewerkers werkzaamheden uitvoeren behorende bij een hogere functie. Ook enkele geïnterviewde schoolleiders geven aan dat afspraken over de inzet niet op papier staan.

In de enquête is niet gevraagd of afspraken op papier zijn vastgelegd. In de enquête en interviews noemen sommige schoolleiders wel voorwaarden die zij in de praktijk hanteren. Per OOP'er begrenzen ze de inzet bijvoorbeeld tot een aantal dagen per maand, of tot kleutergroepen of lessen die niet gaan over het kerncurriculum. Voor veel schoolleiders moeten de OOP'ers al wat langer meedraaien op de school of de klas al kennen. Dat laatste blijkt niet uit interviews met OOP'ers: sommigen kwamen direct al structureel voor de klas, of vlak na indiensttreding.

Niet altijd compensatie

Bij inzet van OOP'ers voor de klas moet de werkgever vooraf schriftelijke afspraken maken over extra beloning, zo stelt de cao. Uit interviews blijkt dat niet alle OOP'ers financiële compensatie krijgen. Gaat het om leraarondersteuners, dan verwijzen meerdere geïnterviewde schoolleiders naar de voorbeeldfunctiebeschrijving van de PO-raad. In die omschrijving staat dat zelfstandig instructie geven een van de taken is van leraarondersteuners. Werkgevers die wel compensatie bieden, doen dat op verschillende manieren. Ze geven een bonus per ingevallen dag, betalen meer uren uit dan er gewerkt is, vullen het salaris aan tot het salaris van een startende leraar (LB1), of schalen onderwijsassistenten in als leraarondersteuner.

Begeleiding vergelijkbaar met die voor startende leraren

OOP'ers die voor de klas staan, krijgen doorgaans begeleiding waar ook (nieuwe, startende) leraren op kunnen rekenen. Begeleiding die zich specifiek richt op OOP'ers die voor de klas staan is er vrijwel nooit, zo blijkt uit interviews. De ervaringen van schoolleiders en OOP'ers lopen uiteen, wat begeleiding betreft. Volgens 85% van de geënquêteerde schoolleiders is er begeleiding, terwijl slechts iets meer dan een derde van de geënquêteerde OOP'ers aangeeft begeleiding te hebben (gehad). Begeleiding komt vaak neer op het kunnen terugvallen op een leraar, intern begeleider (IB'er) of schoolopleider in het schoolgebouw, op lesbezoek, hulp bij de lesplanning of door de leraar aangeleverde lesplannen. Uit de enquête en interviews blijkt ook dat sommige OOP'ers nooit lesbezoek hadden, terwijl ze al jaren zelfstandig voor de klas staan.

Behoefte aan meer lesbezoek, intervisie, cursussen

Het grootste deel van de OOP'ers in de enquête (61%) geeft aan dat de begeleiding aan hun behoefte voldoet. OOP'ers die meer begeleiding willen, hebben behoefte aan (meer) lesobservatie, liefst gedurende een substantieel deel van de les. OOP'ers horen na afloop graag de bevindingen. Andere behoeftes die uit de enquête en interviews naar voren komen, zijn intervisie en cursussen. En dat de werkgever proactief op het aanbod wijst.

Drempels voor het behalen van een bevoegdheid

Iets meer dan de helft van de OOP'ers voor de klas die de enquête invulden, is bereid is om de lesbevoegdheid te halen, eventueel onder voorwaarden. Er zijn dus ook OOP'ers die voor de klas staan maar geen belangstelling hebben voor de pabo. Voor velen van hen geldt dat zij de meeste voldoening halen uit hun werk als ondersteuner, zo blijkt uit interviews. Sommigen zijn bang dat ze met een pabo-diploma op zak alleen nog maar mogen lesgeven. Ook kost het lesgeven aan grote groepen hen veel energie en schrikt de eindverantwoordelijkheid en administratieve kant van het leraarschap af. Verder voelt het onrechtvaardig dat ze een vierjarige pabo-opleiding moeten volgen voor werk dat ze soms al langere tijd doen. Ook ervaren geïnterviewde OOP'ers de combinatie van werk en studie als intensief en vergoedt niet iedere werkgever studiekosten en studietijd. Andere drempels zijn – ook volgens geïnterviewden die de pabo-opleiding afbraken – dat de opleiding te theoretisch is en te weinig rekening houdt met reeds opgedane ervaring.

Geïnterviewde schoolleiders herkennen deze drempels. Ze wijzen erop dat het subsidiebedrag voor OOP'ers die een opleiding tot leraar volgen veel kleiner is dan dat voor zij-instromers. Ze zien ook dat voor sommige OOP'ers het niveau van de pabo te hoog is. Ook vinden schoolleiders en OOP'ers het aanbod aan trajecten voor een bevoegdheid niet overzichtelijk. De eisen verschillen per traject en het is niet altijd duidelijk of het traject een erkend diploma oplevert.

Conclusie

Deze verkenning laat zien dat OOP'ers zowel incidenteel als structureel zelfstandig voor de klas staan, meestal vanwege een tekort aan leraren, soms aangevuld met pedagogisch-didactische redenen. Daarbij wordt niet altijd formeel beleid opgesteld, en worden niet altijd schriftelijke afspraken gemaakt met OOP'ers. In ieder geval zijn OOP'ers niet van dergelijk beleid of afspraken op de hoogte. Mede daardoor lijkt de inzet van OOP'ers voor de klas niet altijd in overeenstemming met de cao (bijvoorbeeld schriftelijk vastgestelde afspraken met ingezette medewerkers over beloning en faciliteiten) en voor zover dat mogelijk is met wetgeving (bijvoorbeeld alleen in geval van nood zelfstandig instructie geven over onderwerpen buiten het kerncurriculum). Bovendien lijkt voldoende begeleiding die aansluit op de behoefte van de OOP'ers deels te ontbreken. Hierdoor kunnen knelpunten ontstaan voor zowel de onderwijskwaliteit als het werkgeluk van de betreffende OOP'er. Dit laat onverlet dat een deel van de OOP'ers het werk voor de klas als leuk, uitdagend, leerzaam en afwisselend ervaart. Een groot deel van de OOP'ers is niet bereid om een lesbevoegdheid te behalen. Voor degenen die dat wél willen, kunnen passende opleidingstrajecten met voldoende financiering een uitkomst bieden.

Aanbevelingen

De resultaten uit onze verkenning brengen ons tot de volgende aanbevelingen voor schoolorganisaties, sociale partners en opleidingen tot leraar basisonderwijs:

Aanbevelingen voor schoolorganisaties

Ontwikkel een visie en beleid over de inzet van OOP'ers voor de klas, in lijn met wet- en regelgeving

Het is van belang dat schoolorganisaties voor de inzet van OOP'ers voor de klas een overkoepelende visie en bijbehorend beleid ontwikkelen. Spreek voor de hele organisatie af hoe bij de inzet van OOP'ers voor de klas zo veel mogelijk de kaders uit wet- en regelgeving worden gevolgd. Bijvoorbeeld: maak schriftelijke afspraken over beloning en faciliteiten, en leg vast dat het onderwijs van OOP'ers zo veel mogelijk betrekking heeft op onderwerpen buiten het kerncurriculum. Maak bijvoorbeeld gebruik van een escalatieladder. Stem het beleid ook af met de P(G)MR en ga in gesprek met ouders wanneer OOP'ers voor de klas van hun kind staan. Ook is het belangrijk om te blijven werken aan alternatieven voor de (structurele) inzet van OOP'ers voor de klas, bijvoorbeeld door te investeren in een vervangingspool. Zorg dat de begeleiding van OOP'ers voor de klas organisatiebreed wordt geregeld.

Laat begeleiding aansluiten op behoefte

Ontwikkel een aanbod voor OOP'ers dat voldoende en passend is bij hun behoefte aan begeleiding als zij voor de klas staan. Dat aanbod kan zich richten op het bewaken van de onderwijskwaliteit, bijvoorbeeld door regelmatige lesbezoeken af te leggen en de kwaliteit van de les te bespreken. Bied maatwerk, afgestemd op individuele behoeften. Sommige OOP'ers hebben behoefte aan regelmatig lesbezoek, anderen aan intervisie of het volgen van cursussen. En wijs OOP'ers pro-actief op de beschikbare ondersteuningsmogelijkheden. Veel OOP'ers willen zich juist ook doorontwikkelen binnen hun eigen functie. Ook voor deze groep is een passend professionaliseringsaanbod belangrijk.

Aanbevelingen voor sociale partners

Zie toe op naleving en meer uniformiteit in de beloning

Cao-afspraken over het uitvoeren van werkzaamheden uit een hogere functieschaal lijken niet altijd te worden nageleefd. Neem maatregelen om naleving te bevorderen; maak de afspraken bijvoorbeeld beter bekend bij schoolorganisaties en OOP'ers. Wees alert: het niet-nakomen van cao-afspraken wordt waarschijnlijk lang niet altijd gemeld bij sociale partners en OOP'ers willen de situatie vaak niet bij hun werkgever aankaarten. OOP'ers willen namelijk soms zelf graag voor de klas staan (ook als ze daar niet voor betaald krijgen), of voelen zich onder druk gezet en zien geen andere mogelijkheid dan lesgevende taken op zich te nemen.

Geef duidelijkheid over bevoegdheden

Geef als beleidsmakers en sociale partners meer duidelijkheid over welke taken onderwijsondersteuners mogen overnemen bij onderbezetting en onder welke voorwaarden. In de voorbeeldfunctiebeschrijving van leraarondersteuner B² staat dat zij 'zelfstandig instructie en begeleiding van leerlingen' verzorgen.³ Terwijl in de Handreiking Lerarentekort van OCW staat dat

² Het functiewaarderingssysteem voor het po (FUWA-PO) maakt onderscheid tussen de functies leraarondersteuner A en leraarondersteuner B.

³ https://www.poraad.nl/system/files/2022-01/voorbeeldfunctiebeschrijving_leraarondersteuner_b.pdf

onbevoegden in geval van nood instructie mogen geven bij vakken buiten het kerncurriculum.⁴ Sommige schoolleiders en OOP'ers blijken zelfstandig instructie geven te zien als onderdeel van het takenpakket van lerarenondersteuners.

Deel goede voorbeelden

Wanneer schoolorganisaties passend beleid en goede afspraken maken rondom de inzet van OOP'ers voor de klas, kan dat als voorbeeld en inspiratie dienen voor andere schoolorganisaties. Bijvoorbeeld schoolorganisaties die goede afspraken maken met OOP'ers over de duur van hun inzet voor de klas en de beloning. Maar ook schoolorganisaties met passend beleid dat erop gericht is om de onderwijskwaliteit zo goed mogelijk te borgen wanneer OOP'ers voor de klas staan. Delen van goede voorbeelden kan meer bewustzijn creëren over de noodzaak van een goede inkadering van de inzet van OOP'ers voor de klas.

Aanbeveling voor opleidingen

Bied maatwerk bij opleidingen tot leraar basisonderwijs

Bied als pabo-opleiding maatwerk bij de opleiding tot leraar basisonderwijs, bijvoorbeeld door meer rekening te houden met de werkervaring die mbo-geschoolde OOP'ers al hebben opgedaan met ondersteuning van leerlingen en voor de klas. Verleen vrijstellingen voor aangetoonde competenties en onderzoek of alternatieve trajecten mogelijk zijn voor OOP'ers die leraar willen worden.

4

<https://archieff28.sitearchief.nl/archives/sitearchief/20220207094053/www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2018/11/08/handreiking-lerarentekort-primair-onderwijs-po>. In een reactie licht de PO-raad toe dat het instructie geven onder verantwoordelijkheid van een leraar dient te gebeuren.

Inhoudsopgave

Samenvatting, conclusie en aanbevelingen	2
1. Inleiding	9
Aanleiding	9
Doel en onderzoeksvragen	10
Methoden	11
Leeswijzer	12
2. De praktijk van OOP'ers voor de klas	14
2.1 Motieven voor de inzet	14
2.2 Organisatie van de inzet	17
2.3 De ervaringen met zelfstandig lesgeven door OOP'ers	19
3. Begeleiding van lesgevende OOP'ers	22
3.1 Geboden begeleiding	22
3.2 Behoefte aan begeleiding	24
4. Van OOP'er naar leraar?	25
4.1 Interesse in lesbevoegdheid	25
4.2 Belemmerende factoren bij behalen lesbevoegdheid	26
4.3 Stimulans voor behalen lesbevoegdheid	27
Referenties	31

1. Inleiding

Aanleiding

In het primair onderwijs (po) staan regelmatig uit nood onbevoegden voor de klas.⁵ Vaak zijn dit onderwijsassistenten en leraarondersteuners van de eigen school. Onderzoek naar de werkbeleving van onderwijsondersteuners (OOP'ers)⁶ geeft een eerste indicatie van hoe hun inzet voor de klas verloopt. Ze staan incidenteel voor de klas, bijvoorbeeld als vervanger bij ziekte. Maar het komt ook voor dat ze structureel lesgeven.⁷ Een veelgehoord knelpunt is dat OOP'ers niet passend beloond worden wanneer ze taken uitvoeren die bij de functieschaal van een leraar horen.⁸

Regelgeving over OOP'ers voor de klas

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) erkent dat schoolbesturen, geconfronteerd met het lerarentekort, dagelijks zoeken naar oplossingen. OCW geeft aan dat schoolleiders en besturen zich hierbij afvragen wat wettelijk is toegestaan.⁹ Het is reden voor het ministerie om in 2018 de handreiking Lerarentekort primair onderwijs uit te brengen. Daarin staat dat onderwijsondersteuners niet zelfstandig mogen lesgeven. In de toelichting staat dat ze volgens artikel 3a van de Wet op het primair onderwijs niet zelfstandig instructie¹⁰ mogen geven, of langere tijd zelfstandig, zonder bevoegde leerkracht, voor de klas mogen staan.

Als de nood hoog is en er geen andere oplossingen zijn, mogen onderwijsassistenten en leraarondersteuners tijdelijk wel zelfstandig voor de klas staan. Maar alleen als een bevoegde leraar in de school aanwezig is, de instructie geeft en eventueel kan bijspringen. OCW noemt in de handreiking tot slot nog een aparte categorie oplossingen 'voor situaties van overmacht waarbij eerder genoemde maatregelen niet toereikend zijn'. In deze noodsituaties mag instructie tijdelijk ook gegeven worden door onbevoegde krachten, maar alleen bij vakken buiten het kerncurriculum. Het gaat om de vakken Muziek, Drama, Handenarbeid, Kunst en Wereldoriëntatie. Vakken in het kerncurriculum moeten altijd door een bevoegde leerkracht worden gegeven, aldus de handreiking.

⁵ Van den Berg & Van den Berg (2021); Van Miltenburg et al. (2025).

⁶ In het vervolg wordt met "OOP'er" een onderwijsondersteuner zonder lesbevoegdheid bedoeld.

⁷ Van den Berg & Van den Berg (2021).

⁸ Van Miltenburg et al. (2023), Kersten (2025).

⁹ <https://archieff28.sitearchief.nl/archives/sitearchief/20220207094053/www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2018/11/08/handreiking-lerarentekort-primair-onderwijs-po>

¹⁰ Bij de Inspectie voor het Onderwijs is voor deze verkenning nagevraagd precies onder 'Instructie geven' wordt verstaan. De inspectie geeft aan dat het gaat om uitleggen wat leerlingen moeten doen, hoe ze dat moeten doen en om strategieën die ze hierbij kunnen toepassen.

In de CAO PO worden voorwaarden beschreven waaronder po-medewerkers tijdelijk werkzaamheden uit een hogere functie uitvoeren. De OOP'er moet bereid zijn tot (tijdelijke) vervanging van een leraar en voorafgaand aan de inzet vindt er een gesprek plaats tussen werkgever en werknemer. Daarbij maken ze schriftelijke afspraken over een extra beloning en eventuele extra faciliteiten. Verder dienen werkgevers die OOP'ers zelfstandig laten lesgeven hierover met instemming van de personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad (PGMR) beleid op te stellen.¹¹

Inzet van onbevoegden vormt een risico voor de kwaliteit van het onderwijs.¹² Het is daarom noodzakelijk dat onbevoegden zo goed mogelijk worden begeleid als zij uit nood voor de klas staan. Maar voorsnog is onbekend of een dergelijke begeleiding plaatsvindt en hoe deze eruitziet. Daarnaast is het wenselijk dat zo veel mogelijk onbevoegden die regelmatig voor de klas staan, alsnog een lesbevoegdheid behalen. De meerderheid van de OOP'ers lijkt echter niet de ambitie te hebben om leraar te worden.¹³ En voor degenen die dat wel willen, lijken knelpunten te bestaan.¹⁴ De pabo is voor hen bijvoorbeeld een grote tijdsinvestering en volgens OOP'ers wordt er in het curriculum onvoldoende rekening gehouden met hun werkervaring.

Doel en onderzoeksvragen

Het doel van de huidige verkenning is om een kwalitatief beeld te geven van de inzet van OOP'ers voor de klas inclusief hun begeleiding. Ook inventariseren we welke drempels zij ervaren om een lesbevoegdheid te behalen. Dit geeft aanknopingspunten om de inzet van OOP'ers voor de klas zo goed mogelijk te laten verlopen en om de instroom van bevoegde leraren te vergroten door drempels weg te nemen voor OOP'ers die leraar willen worden.

Onze onderzoeksvraag luidt:

Hoe wordt de inzet van OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan georganiseerd, hoe worden de OOP'ers hierbij begeleid en in hoeverre zijn OOP'ers die voor de klas staan bereid en in staat om een lesbevoegdheid te behalen?

Deelvragen:

- Om welke redenen zetten schoolorganisaties OOP'ers zelfstandig in voor de klas?
- Hoe wordt de inzet van OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan georganiseerd?
- Welke begeleiding ontvangen OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan?
- In hoeverre voldoet de begeleiding volgens OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan? Welke aanvullende begeleidingsbehoeften hebben zij?

¹¹ CAO PO 2024-2025, 6.2 lid 2 t/m 4.

¹² Sharples et al. (2015).

¹³ Volgens Van Miltenburg et al. (2023) ziet zo'n 7 procent van de lerarenondersteuners en 8 procent van de onderwijsondersteuners in het po zichzelf de komende vijf jaar de pabo doen. Van Miltenburg et al. (2025) komen tot een iets hoger percentage, namelijk 18 procent van de OOP'ers in het po.

¹⁴ Bendig-Jacobs & Wartenbergh-Cras, 2022.

- Welke drempels ervaren OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan bij het behalen van een bevoegdheid?

Methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, namen we een enquête af en hielden we interviews. We lichten de methoden afzonderlijk toe.

Enquête

We hebben een vragenlijst uitgezet onder het openbare adressenbestand van DUO,¹⁵ en schoolleiders in een begeleidende mail verzocht om de vragenlijst in te vullen indien zij incidenteel of structureel onbevoegde OOP'ers zelfstandig voor de klas hebben staan. Ook verzochten we hen in dat geval de enquêtelink door te sturen naar de betreffende OOP'ers. We weten niet in hoeverre schoolleiders die de vragenlijst wel hebben doorgestuurd verschillen van degenen die ook OOP'ers voor de klas inzetten, maar de vragenlijst niet hebben doorgestuurd. Hetzelfde geldt voor schoolleiders en OOP'ers die wel en niet hebben besloten om de vragenlijst in te vullen. We weten daarom niet in hoeverre de resultaten van de enquête een representatief beeld geven van de inzet van OOP'ers voor de klas.

Naast de verspreiding via de mail vroegen we op 15 mei 2025 op de OOP-dag van de AOb aandacht voor het onderzoek. OOP'ers werden op deze dag via een flyer opgeroepen om deel te nemen, indien zij incidenteel of regelmatig zelfstandig voor de klas staan.

We verspreidden de enquête via een willekeurige steekproef van 3245 scholen. 124 respondenten vulden de vragenlijst in: 80 leidinggevend en 44 OOP'ers, waarvan de meerderheid (26 respondenten) leraarondersteuner. Van de OOP'ers die de enquête invulden, staat de ruime meerderheid (72%) minimaal wekelijks voor de klas, een kleiner deel staat maandelijks voor de klas (18%), of minder dan een keer per maand (8%).

Zelfstandig voor de klas staan is in de enquête toegelicht: de leraar is niet aanwezig, terwijl de onderwijsondersteuner lesgeeft aan de hele groep. De onderwijsondersteuner draagt verantwoordelijkheid voor de groep en geeft instructie. Om misverstanden te voorkomen vermelden we ook wat niet gerekend wordt tot 'zelfstandig voor de klas staan': dat de OOP'er ondersteuning biedt terwijl de leraar aanwezig is, bijvoorbeeld doordat de ondersteuner groepjes leerlingen begeleidt of leerlingen begeleidt bij het zelfstandig werken.

Het doel van deze verkenning is om een kwalitatief beeld te geven van OOP'ers voor de klas. De enquête dient dan ook niet om een representatief beeld te verkrijgen, maar om een eerste indruk te geven van antwoorden op de onderzoeksvragen en om deelnemers te werven voor de interviews. De enquête bestond daarom uit voornamelijk open vragen. Deelname was volledig anoniem. Respondenten konden in de enquête aangeven of ze wilden deelnemen aan een interview. Zo ja, dan werden ze doorgestuurd naar een aanmeldpagina, die niet gekoppeld was aan de enquête. Op deze

¹⁵ Dit bestand bestaat uit de e-mailadressen die vestigingen zelf hebben doorgegeven aan DUO. Soms gaat het om een persoonlijk e-mailadres van een leidinggevende, vaker gaat het om een algemeen e-mailadres ('info@..' of 'directie@..').

manier bleef de anonimiteit gewaarborgd; koppeling van enquêteantwoorden aan de geïnterviewden was immers niet mogelijk.

Interviews

De oproep tot deelname aan een vertrouwelijk interview stond behalve in de enquête ook in de nieuwsbrief van Arbeidsmarktplatform PO. Verder polsten geïnterviewde OOP'ers en schoolleiders op ons verzoek relevante potentiële deelnemers in hun netwerk. Ondanks het beperkte aantal interviews, keerden telkens dezelfde thema's terug in de verhalen van de respondenten, die bovendien overeenkwamen met de open antwoorden van de enquête. Met name bij de interviews met OOP'ers leverden de laatst gevoerde gesprekken vrijwel geen nieuwe informatie op. Dit betekent dat er bij de dataverzameling sprake was van verzadiging. Daarbij moet worden opgemerkt dat de OOP'ers die zich opgaven voor een interview mogelijk geen representatieve afspiegeling zijn van de gehele groep OOP'ers voor de klas. Het kan bijvoorbeeld zijn dat ze zich opgaven omdat ze ontevreden zijn met (aspecten van) hun inzet voor de klas.

We voerden gesprekken met 12 OOP'ers (11 vrouwen, 1 man) die zelfstandig voor de klas staan en met 6 leidinggevendenden (4 mannen, 2 vrouwen, vijf schoolleiders en één bestuurder) die OOP'ers zelfstandig voor de klas laten staan. Alle geïnterviewde OOP'ers gaven aan dat ze in het verleden structureel voor de klas stonden, variërend van jarenlang, een schooljaar lang, tot enkele maanden of weken. De meerderheid staat nog steeds structureel voor de klas en drie van de geïnterviewde OOP'ers vallen alleen nog incidenteel in voor een leraar. Hun invalbeurten variëren van enkele uren tot hele dagen voor de klas. Ook vrijwel alle geïnterviewde schoolleiders (vijf van de zes) geven aan dat ze structureel gebruik maken van OOP'ers voor het zelfstandig voor de klas staan.

Bij de geïnterviewde OOP'ers gaat het om onderwijsassistenten en leraarondersteuners, vrijwel allemaal in het bezit van een bijbehorend diploma. Van de 12 geïnterviewde OOP'ers hebben er twee belangstelling voor het behalen van de lesbevoegdheid. Bijna de helft van de geïnterviewde OOP'ers startte eerder met de pabo, maar brak de studie definitief af, één OOP'er is er nog mee bezig. De geïnterviewden werken op verschillende scholen, op twee tweetallen OOP'ers na die in dienst zijn bij dezelfde school. Hiermee komt het totale aantal scholen uit op zestien. De helft van deze locaties bevindt zich in de Randstad, de helft daarbuiten. Onder de scholen bevinden zich zowel 'eenpitters' als scholen die onderdeel zijn van een grotere schoolorganisatie.

De interviews werden tussen mei en september 2025 afgenomen via Teams, aan de hand van een leidraad. De gesprekken met OOP'ers duurden een half uur, de interviews met leidinggevendenden namen een halfuur tot drie kwartier in beslag.

Leeswijzer

De resultaten van de enquête en interviews komen gebundeld aan bod in drie hoofdstukken:

- Hoofdstuk 2 beschrijft de motieven voor de inzet van OOP'ers voor de klas en gaat in op hoe die inzet in de praktijk is georganiseerd. Ook de ervaringen met de inzet voor de klas komen aan bod.
- Hoofdstuk 3 gaat in op de begeleiding die OOP'ers voor de klas krijgen en op hun behoefte aan begeleiding.

- Hoofdstuk 4 geeft weer wat OOP'ers voor de klas weerhoudt van het behalen van de lesbevoegdheid en wat die bevoegdheid wel binnen hun bereik kan brengen.

2. De praktijk van OOP'ers voor de klas

Paragraaf 2.1 beschrijft de motieven van leidinggevenden om OOP'ers zelfstandig voor de klas te staan en gaat in op de beweegredenen van deze OOP'ers. Paragraaf 2.2 beschrijft hoe scholen de inzet vormgeven, 2.3 geeft de ervaringen weer van OOP'ers en schoolleiders met deze inzet.

Belangrijkste resultaten

- OOP'ers worden volgens geïnterviewden voor de klas ingezet vanwege het lerarentekort, soms is er dan bewust voorkeur voor een OOP'er.
- De inzet voor de klas voelt voor OOP'ers niet altijd als een keuze.
- OOP'ers nemen vrijwel alle taken over, ze geven ook instructie bij kernvakken.
- Schoolorganisaties hebben niet altijd beleid over inzet OOP'ers voor de klas.
- De inzet voor de klas wordt niet altijd financieel gecompenseerd.
- Sommige OOP'ers ervaren lesgeven als leuk en leerzaam, anderen vinden het belastend en zien hun ondersteunende werkzaamheden erdoor in het gedrang komen.

2.1 Motieven voor de inzet

In deze paragraaf gaan we in op de redenen van leidinggevenden om OOP'ers in te zetten voor de klas. Daarbij maken we onderscheid tussen incidentele en structurele inzet. Ook geven we aan wat voor OOP'ers motieven zijn om voor de klas te staan.

Inzet vooral vanwege tekorten aan leraren

Een tekort aan leraren is voor schoolleiders de belangrijkste reden om OOP'ers zelfstandig voor de groep te zetten, zo blijkt uit interviews met schoolleiders en OOP'ers. Incidentele inzet van OOP'ers komt voor als een leraar een les bezoekt van een collega, een overleg heeft, gebruik maakt van de Professionalisering en Duurzame Inzetbaarheid (PDI)-uren of uitvalt door ziekte. Soms zijn het ad hoc-besluiten. Eén van de gesproken OOP'ers verwijst hiernaar als 'paniekvoetbal'.

Naast incidentele uitval kampen scholen met tekorten gedurende een langere tijd of zelfs met structurele tekorten. Medewerkers worden (langdurig) ziek, vertrekken, verhuizen, nemen zwangerschapsverlof op of gaan met pensioen. Ook zijn vacatures soms zo klein dat bevoegde sollicitanten er volgens geïnterviewden geen belangstelling voor hebben, zeker als de school afgelegen ligt. De vacature is dan sneller gevuld met uitbreiding van het contract van OOP'ers die al

op de school werken. Bijkomend voordeel is volgens de schoolleiders dat deze OOP'ers zich meer onderdeel voelen van de school en meer deelnemen aan vergaderingen en studiedagen dan nieuwe medewerkers met een kleine aanstelling.

Inzet om pedagogisch-didactische redenen

Soms is de inzet van OOP'ers voor de klas het gevolg van een pedagogisch-didactische keuze in combinatie met een gebrek aan leraren, zo blijkt uit een interview met een OOP'er. De school van de geïnterviewde splitste de klas in twee groepen, om zo individuele kinderen meer aandacht te kunnen geven. Er was voor de tweede groep langdurig een extra 'leraar' nodig, en bij gebrek aan een bevoegde medewerker werd de geïnterviewde toen ingezet. Het komt ook voor dat scholen bij tekorten bewust de voorkeur geven aan een OOP'er boven een leraar, zo blijkt uit interviews met schoolleiders en OOP'ers. Bijvoorbeeld doordat de OOP'er al veel ervaring heeft, al langer op de school werkt en voor de leerlingen dus vertrouwd is. Of doordat de OOP'er bepaalde kwaliteiten heeft die gewenst zijn. Zo geven enkele schoolleiders en OOP'ers aan dat leraren bepaalde groepen niet 'aankunnen'. Een schoolleider van een school met een hoog gewicht vindt OOP'ers soms geschikter voor de doelgroep:

'Ik heb tien leraren gehad die al na drie maanden zijn gestopt. Mensen die naar de pabo gaan, die hebben een bepaald beeld van wat het beroep inhoudt en waar het volgens hen om draait, namelijk kennisoverdracht. Mensen die een mbo-opleiding tot onderwijsassistent hebben gedaan, die willen vooral met kinderen werken. Die hebben een veel breder perspectief over wat hun rol en bijdrage moet zijn.'

[Schoolleider]

Tot slot vermoedt een enkele OOP'er dat financiële redenen een rol kunnen spelen bij hun inzet. De school is goedkoper uit bij inzet van een OOP'er die als OOP'er wordt betaald dan bij inzet van een leraar.

OOP'ers zelfstandig voor de klas om negatieve gevolgen te voorkomen

Aan OOP'ers is gevraagd om welke redenen zij ervoor kiezen om zelfstandig voor de klas te staan. Uit interviews en de enquête blijkt dat de inzet voor de klas voor veel OOP'ers niet voelde als een keuze. Velen voelen zich gedwongen om gehoor te geven aan het dwingende verzoek vanuit de schoolleiding, zo blijkt uit de enquête en de interviews:

'Tijdelijk invallen vanwege calamiteiten doe ik uiteraard. Maar door de directie word ik gedwongen om volgend jaar vast 1 dag per week voor de klas te staan.' [OOP'er]

Een door de geïnterviewde OOP'ers vaak genoemde reden om tegen hun zin toch voor de klas te staan, is dat ze het beste willen voor de leerlingen. Ze voelen zich verantwoordelijk voor hun welzijn. Zo geven ze aan in de interviews:

'Ik vind het helemaal niet leuk, maar wat doe je? Ja, ik ben te loyaal.' [OOP'er]

Ze willen voorkomen dat leerlingen te maken krijgen met (te veel) wisselende gezichten, of dat groepen worden samengevoegd. Ook zouden sommige groepen moeilijk invallers van buiten het

team accepteren, zeker in het speciaal onderwijs. Zoals een OOP'er uitlegt die voor een klas stond met kinderen met een meervoudige beperking:

'Het kost mij meer energie om die leerkrachten op gang te helpen om te zorgen dat alles reilt en zeilt dan wanneer je je eigen groep draait.' [OOP'er]

OOP'ers willen ook voorkomen dat kinderen in het uiterste geval naar huis gestuurd moeten worden. Dat vinden ze niet alleen vervelend voor kinderen, die onderwijs nodig hebben en graag op school zijn. Ze realiseren zich dat het lastig is voor de (werkende) ouders, die niet altijd oppas kunnen regelen. Andere reden om tegen hun zin toch voor de klas te staan zijn dat ze 'niet lastig' willen zijn en dat ze de relatie met de schoolleiding goed willen houden, aldus de geïnterviewde OOP'ers. Ontslag nemen zien sommigen als enige manier om niet meer voor de klas te hoeven staan:

'Met twee dagen in de ondersteuning heb ik de allerleukste baan die er maar is, met een fijne groep collega's. Alleen die derde dag zelfstandig voor de klas, die vind ik niet fijn en daar zie ik tegenop. Maar ik wil niet weg, want dan geef ik ook die twee leuke dagen ondersteuning op.' [OOP'er]

In een enkel geval maakt de schoolleider expliciet dat de OOP'er geen keuze heeft. Zo blijkt uit een interview met een OOP'er:

'Ik kreeg te horen 'Als je weigert, dan moet jij daar je conclusie aan verbinden en dan moet je misschien iets anders gaan zoeken.' (...) Tja, wat heb ik aan arbeidsconflict?' [OOP'er]

Positieve motieven: leuk, leerzaam en afwisselend

Enkele OOP'ers geven in de interviews aan dat persoonlijke voordelen meespeelden bij de keuze om voor de klas te staan. Deze respondenten vinden lesgeven leuk, het zorgt voor extra ervaring en is aantrekkelijk vanwege extra inkomsten. Voor een OOP'er die een pabo-studie afbrak, is lesgeven een manier om de opgedane kennis te onderhouden. Ook de afwisseling van voor de klas staan en ondersteunen is voor sommige OOP'ers aantrekkelijk. Verder komen uit de interviews met OOP'ers positieve ervaringen met lesgeven naar voren, terwijl voor de klas staan in eerste instantie niet de eigen keuze was. De ervaringen met voor de klas staan komen aan bod in 2.3.

'Ik vind gewoon het lesgeven zelf echt hartstikke leuk om te doen.' [OOP'er]

Onjuist beeld dat lesgeven hoort bij functie van leraarondersteuner

Voor specifiek de groep leraarondersteuners geldt dat uit interviews nog een andere reden naar voren komt om voor de klas te staan. Geïnterviewde leraarondersteuners geven aan dat ze van de schoolleiding te horen krijgen dat instructie geven hoort bij de functie. De schoolleiding verwijst daarbij naar de functiebeschrijving van leraarondersteuners.¹⁶ Sommige leraarondersteuners en

¹⁶ In de voorbeeldfunctiebeschrijving van de PO-raad staat: "De leraarondersteuner B verzorgt zelfstandig instructie" (https://www.poraad.nl/system/files/2022-01/voorbeeldfunctiebeschrijving_leraarondersteuner_b.pdf). Dat wijkt iets af van de Handreiking Lerarentekort primair onderwijs van OCW (2018). Daarin staat dat onderwijsondersteuners niet zelfstandig instructie mogen geven. Wel vormen noodsituaties een gedeeltelijke uitzondering. In dat geval mogen OOP'ers tijdelijk instructie geven, maar alleen bij

schoolleiders verkeren dan ook in de veronderstelling dat dit hoort bij de functie, zo blijkt uit interviews met zowel schoolleiders als OOP'ers. Voor een geïnterviewde onderwijsassistent is dat de reden om af te zien van de opleiding tot leraarondersteuner:

'School bood mij de opleiding Ad Pep¹⁷ aan. Dat heb ik niet gedaan, want dan wordt er verwacht dat je ook voor de klas gaat staan, hè? Dat zit dan in je taakomschrijving.'
[OOP'er]

2.2 Organisatie van de inzet

In deze paragraaf schetsen we een beeld van hoe de inzet van onderwijsondersteuners voor de klas er in de praktijk uit ziet. We gaan in op voorwaarden, de verschillende constructies, de frequentie en duur, het takenpakket, de afstemming met leraren en de compensatie voor het lesgeven.

Vaak geen afspraken over inzet van OOP'ers voor de klas

Enkele geïnterviewde schoolleiders geven aan dat er geen afspraken op papier staan over de inzet van OOP'ers voor de klas. Voor de geïnterviewde OOP'ers geldt dat ze vrijwel allemaal aangeven dat beleid ontbreekt, ze zijn er althans niet bekend mee. De geïnterviewde OOP'ers constateren dat de inzet vaak per schoolorganisatie verschilt, wat betreft aard, omvang, taken, frequentie en vergoeding. Beleid omtrent inzet voor de klas vinden ze wenselijk, dat zou het ook makkelijker maken voor OOP'ers om nee te zeggen op verzoeken van de schoolleiding.

Hoewel een formeel beleid of richtlijnen dus veelal lijken te ontbreken, blijkt uit de enquête en interviews wel dat een deel van de schoolleiders (informeel) voorwaarden hanteert voor de inzet van OOP'ers voor de klas. In de enquête noemen schoolleiders¹⁸ bijvoorbeeld dat OOP'ers alleen zelfstandig voor de kleutergroepen staan, alleen bij lessen buiten het kerncurriculum of alleen bij onderdelen die de leerlingen doorgaans snel beheersen. Andere genoemde voorwaarden zijn dat de OOP'er een pabo-opleiding volgt, of de klas al moet kennen en al eerder incidenteel moet hebben ingevallen. Ook de geïnterviewde schoolleiders noemen deze laatste voorwaarde, vooral als het gaat om structurele inzet. Enkele geïnterviewde OOP'ers hebben andere ervaringen, zij kwamen direct bij indiensttreding of vlak erna gelijk voor de klas te staan.

Andere voorwaarden die schoolleiders in de enquête noemen, zijn dat OOP'ers maximaal één dag per week zelfstandig voor de klas staan, maximaal twee dagen per maand of maximaal gedurende een periode van drie jaar.

Aan inzet gaat niet altijd overleg vooraf

Het verzoek om voor de klas te staan komt meestal vanuit de schoolleiding en dus niet vanuit OOP'ers zelf, zo blijkt uit de interviews met OOP'ers en schoolleiders. Een enkele keer kregen

specifieke vakken buiten het kerncurriculum, namelijk muziek, drama, handenarbeid, kunst en wereldoriëntatie. In een reactie licht de PO-raad toe dat het instructie geven onder verantwoordelijkheid van een leraar dient te gebeuren.

¹⁷ Associate degree Pedagogisch Educatief Professionaal.

¹⁸ Merk op dat er in de enquête niet specifiek is gevraagd naar voorwaarden waaronder OOP'ers voor de klas staan. De voorwaarden die we hier noemen zijn gebaseerd op open antwoorden van schoolleiders op de vraag 'Heb je nog opmerkingen over je ervaringen met de inzet van onbevoegde onderwijsondersteuners die zelfstandig voor de klas staan?'

OOP'ers bij het sollicitatiegesprek de vraag of zij hiervoor openstaan. Geregeld komt het verzoek bij geïnterviewden ad hoc, omdat de school plots te maken krijgt met een uitvallende leerkracht. Bij incidenteel invallen komt het verzoek vaak een dag van tevoren, of op de dag zelf. Het wordt niet altijd door de leidinggevende gevraagd hoe de OOP'er staat tegenover inzet voor de klas. Een OOP'er vertelt:

'Afgelopen vrijdag is voor komend schooljaar de nieuwe groepsindeling verstuurd naar de ouders. En daar staat gewoon zwart op wit dat ik een dag die groep lesgeef. Er is niets aan me gevraagd.' [OOP'er]

Lesgeven én ondersteunen

Uit de interviews met OOP'ers en schoolleiders komen diverse vormen naar voren, wat zelfstandig voor de klas staan betreft. Voor de meeste OOP'ers die wij spraken geldt dat zij hun werk als ondersteuner combineren met een of meer dagen zelfstandig voor de klas. Sommige geïnterviewde OOP'ers staan vijf dagen per week zelfstandig voor de groep, zonder begeleiding. Zij werken dus helemaal niet meer als ondersteuner en hebben geen collega die aan dezelfde groep lesgeeft, ze beschikken dus niet over een duo-partner. Ook voor OOP'ers met een parttime-aanstelling geldt dat een deel helemaal niet meer werkt als ondersteuner.

Inzet voor de klas verschilt voor OOP'er per schooljaar

Hoe vaak en hoe lang een OOP'er structureel zelfstandig voor de klas staat verschilt per schooljaar, zo leren de interviews met OOP'ers. Die fluctuatie in inzet hangt samen met tal van factoren, zoals het wel of niet kunnen vervullen van openstaande vacatures en (plotse) uitval van bevoegde leraren of juist terugkeer na een periode van afwezigheid.

Ook de groepen waar OOP'ers voor staan kunnen per schooljaar of per periode verschillen, zo blijkt uit de interviews. Soms hebben ze een vaste groep, soms zijn het telkens wisselende groepen. Ook komt het voor dat ze in een bepaalde periode een vaste groep hebben en daarnaast ook nog wisselende groepen. OOP'ers vertellen dat de periode dat ze voor de klas stonden langer duurde dan vooraf medegedeeld.

Weinig back-up van collega's

Formeel is er op de momenten dat OOP'ers voor de klas staan back-up van een lesbevoegde collega of lesbevoegde locatiecoördinator, zo blijkt uit de interviews en enquête. Toch ervaren veel geïnterviewde OOP'ers dit in de praktijk niet als back-up, aangezien de collega's gelijktijdig lesgeven aan een eigen klas.

Zelfstandig instructie, ook bij kernvakken

In veel gevallen nemen OOP'ers vrijwel alle werkzaamheden van leraren over, zo blijkt uit interviews met schoolleiders en OOP'ers. Ze geven zelfstandig instructie, ook bij kernvakken. Wel blijft de eindverantwoordelijkheid voor de groep meestal bij de bevoegde leraar liggen, zoals bij de duo-partner. In de praktijk komt dit erop neer dat het merendeel van de geïnterviewde OOP'ers geen rapporten en handelingsplannen schrijft. Ook voeren de geïnterviewde OOP'ers doorgaans geen gesprekken met ouders, of mag dat alleen in aanwezigheid van een leraar of schoolleider. Twee van de twaalf geïnterviewde OOP'ers droegen wel eindverantwoordelijkheid voor de groep, nu of in het verleden. Beiden gaven fulltime les, of bijna fulltime. Bij sommige geïnterviewden en respondenten

in de enquête nemen OOP'ers die voor de klas staan, ook deel aan vergaderingen en professionaliseringsactiviteiten voor leraren.

Volgens de geïnterviewden zijn de precieze taken van de lesgevende OOP'er niet op papier vastgelegd. Op sommige scholen is het aantal uren voor de klas bepalend voor de taken. Bij een dag voor de groep hoeven de OOP'ers bijvoorbeeld geen handelingsplannen te schrijven en plannings te maken, bij twee of meer dagen is dit wel het geval. Bij incidentele invalbeurten komt het voor dat lessen worden gewisseld, zodat de OOP'er niet de geplande 'zware' instructieles geeft, maar een lichtere verwerkingsles.

Goede afstemming met bevoegde duo-collega

Geïnterviewde OOP'ers die een bevoegde duo-collega hebben, volgen vaak nauwgezet diens aanpak, zo geven ze aan in de interviews. Anderen geven aan dat ze de lessen meer zelf invullen, hoewel de lesmethode vaak kant-en-klare lessen biedt. Met de meeste duo-collega's is er volgens geïnterviewden goede afstemming. Sommigen hebben een gemeenschappelijke dag op school met hun collega waarop ze kunnen overleggen. Verder gaat de afstemming telefonisch of via mail en raadplegen ze de klassenmap of het schoolsysteem met de planning voor de volgende les. Een enkele geïnterviewde OOP'er geeft aan dat ze bij de start van het schooljaar op twee dagen meekeek bij de lesbevoegde duo-collega, zodat ze in hun klas dezelfde aanpak en regels hanteren.

Niet altijd financiële compensatie

Lang niet alle OOP'ers worden financieel gecompenseerd als ze zelfstandig voor de klas staan, ook niet bij structurele inzet, zo blijkt uit de interviews. Veel geïnterviewde OOP'ers vinden het oneerlijk dat ze minder betaald krijgen dan leraren, terwijl ze bijna of geheel hetzelfde werk doen.

Scholen die wel financiële compensatie bieden, hanteren verschillende manieren, zo blijkt uit interviews:

- een bruto bonus per dag, variërend van 15-50 euro bruto;
- een incidentele cadeaubon;
- uitbreiding van de aanstelling. Voor de duur van deze inzet krijgen OOP'ers meer uren betaald dan waarvoor ze zijn aangesteld. Medewerkers met een contract van resp. 32 en 36 uur krijgen bijvoorbeeld voor 40 uur betaald;
- een hogere trede, een hogere salarisschaal, of aanvulling van het salaris tot een hogere schaal. Zo schaal een schoolorganisatie gediplomeerde onderwijsassistenten in als leraarondersteuner, zodra zij zelfstandig voor de klas staan. Geïnterviewde schoolleiders van schoolorganisaties met de functies leraarondersteuner A en B, maken zich er bij het bestuur hard voor om ingezette leraarondersteuners A in functie B te krijgen. Weer andere schoolleiders vullen het salaris aan tot minimaal LB1.

2.3 De ervaringen met zelfstandig lesgeven door OOP'ers

OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan, ervaren dit heel verschillend, zo blijkt uit de enquête en de interviews met OOP'ers. We gaan eerst in op de positieve ervaringen en behandelen dan de negatieve ervaringen. Aan het eind van de paragraaf komen de ervaringen van schoolleiders aan bod.

Positieve ervaringen: leuk, leerzaam, betere band

Sommige OOP'ers kozen voor zelfstandig lesgeven, vanwege een aantal voordelen, zo blijkt uit de interviews met hen. We noemden eerder al de financiële voordelen of compensatie die sommigen krijgen, zoals contractuitbreiding of een hoger salaris. Gevraagd naar hoe zij het zelfstandig lesgeven ervaren, noemen OOP'ers nog andere positieve punten. Zelfstandig voor de groep staan, al dan niet gecombineerd met werk als ondersteuner, ervaren sommigen als leuk en uitdagend. Het is ook leerzaam, ze kunnen zich er verder door ontwikkelen:

'Ik vind de combinatie van ondersteunen en af en toe alleen voor de klas de leukste baan die er is. Ik vind de variatie heel leuk en leer ontzettend veel.' [OOP'er]

Tevens verstevigt het de band met de leerlingen, doordat ze de leerlingen vaker zien en ze door voor de klas te staan een andere band met hen hebben.

Negatieve ervaringen: weinig voldoening, belastend en ondersteuning in gedrang

Uit de enquête en interviews met OOP'ers blijkt dat een aanzienlijk deel van de OOP'ers dat aan het onderzoek deelnam, negatieve ervaringen heeft met structureel zelfstandig voor de klas staan. Eerder kwam al aan bod dat OOP'ers zich onder druk gezet voelen en tegen hun zin voor de klas staan om negatieve gevolgen te voorkomen. Vrijwel alle geïnterviewde OOP'ers vinden het geen probleem om bij nood een keer in te vallen. Deze incidentele invalbereidheid hebben sommigen expliciet bij de schoolleiding aangegeven.

Uit de interviews met OOP'ers wordt duidelijk waarom ze niet (structureel) voor de klas willen staan. In tegenstelling tot hun ondersteunende werk, halen ze weinig voldoening uit het werk voor de klas. Ook vinden ze structureel voor de klas staan en daarnaast ook nog ondersteunen zeer intensief. De vele wisselende groepen en grote klassen vallen ze zwaar:

'Ik heb veel kinderen in de klas met verschillende niveaus, met adhd, dyslexie, autisme. Ze hebben vaak ruzie, er zijn valpartijen, ze missen mama, of hun konijn is dood. Als je met z'n tweeën bent kan de ander een conflict oplossen op de gang. Maar de hele dag in je eentje... Ik kan niet eens rustig plassen.' [OOP'er]

Verder gaat het werk voor de klas soms ten koste van hun ondersteunende werkzaamheden. Een OOP'er legt uit:

'De kinderen hebben net zoveel recht op mij als op een leerkracht. Door het lesgeven heb ik een deel van de kinderen vorig jaar niet kunnen ondersteunen. Met ondersteuning erbij had ik meer voor ze kunnen betekenen. Dat vind ik wel jammer.' [OOP'er]

Inzet heeft volgens schoolleiders negatieve en positieve impact op kwaliteit

Schoolleiders zijn in de enquête verdeeld over de gevolgen van de inzet van OOP'ers voor de klas. Sommigen geven aan dat de onderwijskwaliteit van een OOP'er minder is, anderen vinden de kwaliteit van de OOP'ers die voor de klas staan juist beter dan van sommige leraren. Met name voor onderwijs aan kleuters zijn sommige OOP'ers volgens enkele schoolleiders heel geschikt.

Schoolleiders geven ook aan dat het van de persoon afhangt: sommige OOP'ers zijn volgens hen wel geschikt om les te geven, anderen niet.

De bevindingen van schoolleiders in de interviews sluiten aan bij de enquêteresultaten. Sommigen vinden dat ervaren OOP'ers beter lesgeven dan leraren-in-opleiding en startende leerkrachten. Tegelijk zien ze dat sommige OOP'ers voor de klas nog erg 'zoekende' zijn en dat bij sommige OOP'ers doordat ze voor de klas staan de werkzaamheden als ondersteuner blijven liggen. Ook geven sommige schoolleiders aan dat ze geen zicht hebben op de kwaliteit van de lessen van OOP'ers.

3. Begeleiding van lesgevende OOP'ers

Paragraaf 3.1 beschrijft de begeleiding die lesgevende OOP'ers krijgen en in 3.2 komt de behoefte aan begeleiding aan bod.

Belangrijkste resultaten

- Niet elke lesgevende OOP'er krijgt begeleiding vanuit de schoolorganisatie.
- Begeleiding bestaat volgens de interviews en enquête doorgaans uit een collega bij wie de OOP'er terecht kan, lesobservaties en hulp bij de lesplanning.
- Een aanzienlijk deel heeft behoefte aan meer begeleiding dan er nu geboden wordt.
- Er is vooral behoefte aan regelmatig lesbezoek, aan intervisie, cursussen.
- Geïnterviewde OOP'ers zien graag dat de werkgever proactief informeert over het begeleidingsaanbod.

3.1 Geboden begeleiding

In deze paragraaf geven we aan welk deel van de lesgevende OOP'ers begeleiding krijgt en hoe die begeleiding is georganiseerd.

Niet altijd begeleiding voor lesgevende OOP'ers

Iets meer dan een derde van de OOP'ers die de enquête hebben ingevuld, geeft aan dat ze begeleiding krijgen als ze zelfstandig voor de klas staan. Opvallend is dat schoolleiders hier een ander beeld van hebben. In de enquête geeft 85% van de schoolleiders aan dat op hun school OOP'ers die lesgeven daarbij begeleid worden.

Uit de interviews en enquête komen drie vormen van begeleiding naar voren:

- de OOP'er kan tijdens het lesgeven terugvallen op een leraar, intern begeleider (IB'er) of schoolleider die fysiek in de buurt blijft en soms even komt kijken;
- observaties van lessen van OOP'ers. Het kan gaan om frequente, meer informele korte checks of om meer formele lesbezoeken aan de hand van een observatiemethodiek die ook bij de leraren wordt toegepast;
- de leraar maakt de lesplanning of helpt de OOP'er bij het maken van een lesplanning.

Naast de bovengenoemde drie vormen van begeleiding, noemen schoolleiders in de enquête coaching 'on the job', opleiding, deelname aan teamscholing, instructies door de leraar, intensieve begeleiding door de IB'er of het als OOP'er zelf observeren van lessen van leraren.

Voor incidentele invallers is er geen begeleiding, afgaande op wat schoolleiders in de interviews vertellen. Hooguit komt een collega even polsen hoe het gaat, en/of wordt aan het eind van dag geïnformeerd hoe het is verlopen.

Bij de begeleiding van OOP'ers die structureel voor de klas staan, komt het volgens de geïnterviewde schoolleiders vaak neer op maatwerk:

'Sommigen willen een beeldcoach die opnames maakt van hun lessen. Maar er zitten ook gewoon talenten tussen die het gewoon kunnen. En die hebben vooral begeleiding nodig van hun duo. Ik kijk dus heel erg per persoon wat nodig is.'

[Schoolleider]

Begeleiding vaak hetzelfde als voor leraren

Begeleiding specifiek voor OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan is er nauwelijks, blijkt uit de interviews met OOP'ers en schoolleiders. Op een enkele school is er voor alle onderwijsondersteuners nascholing, zoals een externe training rondom didactiek van rekenen en begrijpend lezen. Hier is dus geen onderscheid tussen OOP'ers die zelfstandig voor de klas staan en OOP'ers die alleen actief zijn in de ondersteuning. Een enkele keer is er wel ondersteuning voor de specifieke doelgroep, maar moeten OOP'ers dat aanbod zelf ontdekken:

'Ik zag in het schoolsysteem dat er bij onze academie een training is voor onderwijsondersteunende medewerkers die voor de klas staan. Dat zijn drie bijeenkomsten van telkens twee uur. Omdat ik volgend schooljaar weer een dag voor de groep moet, heb ik me daar maar voor ingeschreven.'

[OOP'er]

Doorgaans kunnen de OOP'ers die lesgeven op dezelfde begeleiding rekenen als (startende) leraren. Met vragen kunnen ze terecht bij de IB'er, in sommige gevallen bij de schoolopleider en soms bij een 'maatje' (leraar). Aan het einde van de dag komt een leidinggevende vaak informeren hoe de dag is verlopen, net zoals dit bij bevoegde leraren wordt gedaan. Soms is er binnen het schoolbestuur een startersprogramma met onder meer intervisie.

Voor de meeste geïnterviewde OOP'ers geldt echter dat lesbezoek incidenteel is. Ze krijgen soms bezoek van een leraar, een expert-leraar, schoolleider of IB'er. Een enkele keer observeren ze zelf een les van een collega. Er zijn ook geïnterviewden die nooit lesbezoek hebben gehad, terwijl ze al jaren zelfstandig voor de klas staan. Of ze vinden het bezoek te kort:

'Ik heb geen stage gelopen. Mijn les is niet beoordeeld. Ik heb hier om gevraagd maar het lijkt wel of het niet gehonoreerd wordt. Dan denken ze met tien minuutjes lesbezoek een goed beeld hebben van hoe het gaat in de groep.'

[OOP'er]

3.2 Behoefte aan begeleiding

In deze paragraaf gaan we in op de behoefte van lesgevende OOP'ers aan begeleiding.

Deel van lesgevende OOP'ers wil meer begeleiding

Ongeveer 40% van de OOP'ers die de enquête invulden, heeft behoefte aan meer begeleiding dan de school nu biedt. Bij de geïnterviewde OOP'ers geeft de helft aan helemaal geen begeleiding nodig te hebben; voor de klas staan gaat ze naar eigen zeggen goed af. Sommige geïnterviewde OOP'ers die wel behoefte hebben aan (meer) begeleiding, kaartten dit vergeefs aan bij de schoolleiding. Ze kregen te horen dat deze begeleiding nog volgt, of dat de school hier door de hoge werkdruk niet in kan voorzien.

Behoefte aan (meer) cursussen, intervisie, lesbezoek en info over het begeleidingsaanbod

Respondenten die bij de enquête aangeven dat ze meer begeleiding willen, zouden graag cursussen volgen. Daarnaast geven respondenten in de enquête en interviews aan dat ze behoefte hebben aan intervisie en aan collega's bij wie ze voor hulp terecht kunnen en die komen kijken hoe het gaat:

‘Het verbaast mij heel erg dat in die ruim drie jaar dat ik iedere week minimaal één keer zelfstandig voor de klas sta er nog nooit iemand langer dan twee minuten is komen kijken hoe ik het lesgeven aanpak. Dat hoort volgens mij bij het kunnen garanderen van je onderwijskwaliteit.’ [OOP'er]

Lesbezoek hebben geïnterviewde OOP'ers het liefst van een coach of ervaren collega. Ook is het lesbezoek bij voorkeur terugkerend. De observatie vindt idealiter gedurende een substantieel deel van de les plaats en na afloop is er terugkoppeling. Ook bij intervisie heeft het de voorkeur van geïnterviewde OOP'ers als er ervaren leraren deelnemen. Het kan dan ook gaan om leraren van een andere school met een vergelijkbare populatie. Verder geven OOP'ers in de interviews aan dat het prettig is als de werkgever proactief wijst op relevant trainingsaanbod.

Twee geïnterviewde OOP'ers noemen een behoefte die geen betrekking heeft op begeleiding, maar wel op ondersteuning: ze zouden tijdens hun lessen graag assistentie krijgen van een OOP'er.

4. Van OOP'er naar leraar?

Paragraaf 4.1 gaat in op de interesse van lesgevende OOP'ers in het behalen van de lesbevoegdheid, in paragraaf 4.2 komt aan bod welke factoren OOP'ers als belemmerend ervaren. In 4.3 beschrijven we wat volgens OOP'ers en schoolleiders de bereidheid om de lesbevoegdheid te behalen kan vergroten.

Belangrijkste resultaten

- Geïnterviewde OOP'ers die geen interesse (meer) hebben in behalen van lesbevoegdheid vinden ondersteuning aantrekkelijker en lesgeven te zwaar, de pabo-opleiding te lang en te theoretisch, en werken en studeren te intensief.
- Studiekosten en tijdelijk minder inkomsten vormen ook een barrière voor OOP'ers.
- Het is voor geïnterviewde schoolleiders en OOP'ers onduidelijk welke trajecten er zijn en welke erkende lesbevoegdheid opleveren.
- Helpend bij het binnen bereik brengen van lesbevoegdheid zijn volgens geïnterviewden maatwerk bij pabo-opleidingen, financiële ondersteuning en begeleiding vanuit de schoolorganisatie.

4.1 Interesse in lesbevoegdheid

In deze paragraaf geven we weer wat uit de enquête en interviews naar voren komt over interesse van OOP'ers in het behalen van de lesbevoegdheid.

Schoolleiders stimuleren OOP'ers voor de klas om bevoegdheid te halen

Vrijwel alle geïnterviewde schoolleiders geven aan dat zij OOP'ers die structureel voor de klas staan stimuleren om de lesbevoegdheid te halen. Soms via een tussenstap, door eerst de opleiding tot leraarondersteuner te volgen. Van de OOP'ers die de enquête invulden, is iets meer dan de helft (onder voorwaarden) bereid om een lesbevoegdheid te behalen. Op twee van de twaalf geïnterviewde OOP'ers na heeft niemand (meer) interesse in het behalen van de lesbevoegdheid. Vier geïnterviewde OOP'ers zijn in het verleden wel begonnen aan de pabo. Dat deden ze op aandringen van de schoolleiding of omdat ze een hogere inschaling wilden en hiervoor het pabo-diploma vereist was. Deze vier OOP'ers braken hun studie om verschillende redenen af, waar we hieronder verder op in gaan.

4.2 Belemmerende factoren bij behalen lesbevoegdheid

Schoolleiders en OOP'ers noemen verschillende redenen waarom sommige OOP'ers geen interesse hebben in het volgen van een pabo-opleiding. Die redenen hebben te maken met aantrekkelijkheid van het werk als ondersteuner, nadelen van het werk als leraar, de opleiding zelf en de combinatie van werk en studie.

Lesgeven minder aantrekkelijk dan ondersteunen

Meerdere OOP'ers die de enquête invulden, lichten in de open antwoorden toe dat ze een voorkeur hebben voor het werk als OOP'er. Daar krijgen ze meer energie van, en zij ervaren het als belangrijk werk. Bovendien schrikken de administratieve taken van leraren de respondenten af. Ook voor de geïnterviewde OOP'ers die geen lesbevoegdheid (meer) willen halen, is de voornaamste reden dat hun werk als ondersteuner de meeste voldoening geeft, ze fulltime lesgeven te zwaar vinden en dat hun kwaliteiten vooral liggen in de ondersteuning. Dat werk vinden ze heel waardevol en willen ze niet opgeven:

'Ik wil de kinderen een luisterend oor kunnen bieden en dat lukt niet als leerkracht met 32 leerlingen.' [OOP'er]

Schoolleiders voegen in interviews toe dat niet alle OOP'ers groepsverantwoordelijkheid willen dragen en dat dit sommigen er ook van weerhoudt de lesbevoegdheid te halen.

Negatieve studie-ervaringen en wirwar aan trajecten

Uit zowel de enquête als interviews met OOP'ers blijkt dat meerdere OOP'ers geen pabo-opleiding willen volgen, omdat ze het onrechtvaardig vinden dat de opleiding voor hen vier jaar duurt. Terwijl ze zich al bewezen hebben voor de klas. Een schoolleider geeft in een interview aan dat er voor zij-instromers met een hbo-diploma van buiten het onderwijs verschillende aantrekkelijke trajecten zijn, maar niet voor OOP'ers met een mbo-diploma. Zij moeten een studie van vier jaar doen.

OOP'ers die hun pabo-opleiding afbraken zijn kritisch op de pabo-opleiding, zo blijkt uit de interviews. Lessen moesten van de opleiding op de voorgeschreven manier worden voorbereid en verantwoord en dat leverde volgens de OOP'ers niet altijd betere lessen op. Ze vinden de leerstof te theoretisch en niet aansluiten bij wat in de praktijk gevraagd wordt:

'Ik maak mezelf heel makkelijk dingen eigen, maar als je mij met een boek laat leren, dan wordt het een stuk moeilijker. Dat je dan al die mooie dure woorden moet kennen... Ik heb ze nog nooit nodig gehad in al die jaren dat ik voor een groep sta.' [OOP'er]

Geïnterviewde OOP'ers zien ook af van de pabo omdat ze de studie te veel werk vinden:

'De opleiding is niet moeilijk, maar het is gewoon heel veel. Je moet zoveel verslagen schrijven en dat houdt me dan tegen, want dat vind ik gewoon zonde van mijn tijd.' [OOP'er]

Schoolleiders in de enquête herkennen de bezwaren die OOP'ers aangeven. Daarnaast merken meerdere schoolleiders in de enquête op dat het niveau van de pabo voor een deel van de OOP'ers te hoog is. Ook de toelatingstoetsen noemen ze als belemmering voor deze doelgroep.

Ten slotte komt uit de interviews naar voren dat de trajecten om een bevoegdheid te halen voor zowel schoolleiders als OOP'ers niet overzichtelijk zijn. Ze zien soms 'door de bomen het bos niet'. De eisen verschillen per traject en ook is voor hen niet altijd helder of het traject leidt tot een erkend diploma.

Opleiding afgebroken door onvoldoende begeleiding

Enkele OOP'ers die in het verleden de pabo volgden, vertellen in interviews dat ze van hun werkgever geen of onvoldoende ruimte kregen om stage te lopen en bij collega's mee te kijken. Tijdens een lesobservatie werd er bijvoorbeeld een beroep op ze gedaan om bij een andere klas in te vallen. Enkele geïnterviewde OOP'ers die afhaakten bij de pabo, volgden een traject zij-instroom in het beroep.¹⁹ Ze vonden dat ze daarbij 'te veel in het diepe [werden] gegooid', en dat het initiatief voor begeleiding te veel aan henzelf werd overgelaten.

Financiële nadelen, onzekerheid

Niet iedere werkgever vergoedt (alle) studiekosten of studietijd. OOP'ers die vanwege een pabo-opleiding tijdelijk minder moeten gaan werken, krijgen dan tijdelijk minder inkomen. Met name jonge OOP'ers met een gezin kunnen zich dat niet altijd veroorloven. Andere bezwaren die enkele geïnterviewde OOP'ers noemen, is dat de investering die nodig is voor de lesbevoegdheid niet opweegt tegen het uiteindelijke voordeel van een hogere salarisschaal. Dit geldt vooral voor leraarondersteuners; hun salaris verschilt minder met dat van leraren dan het inkomen van onderwijsassistenten. Een enkeling geeft aan het extra salaris niet nodig te hebben.

Ondanks het lerarentekort kunnen OOP'ers niet altijd op een aanstelling als leraar rekenen. Zo geeft een geïnterviewde OOP'er aan dat een aanstelling als leraar bij haar schoolorganisatie niet gegarandeerd is. Ook die onzekerheid kan iemand ervan weerhouden de pabo te gaan doen.

Werk en studie te intensief, hoge leeftijd

Andere in de enquête en interviews genoemde bezwaren zijn de tijdsinvestering. OOP'ers vinden de combinatie werk en studie te intensief. Sommige OOP'ers zijn net klaar met een opleiding en willen (voorlopig) niet opnieuw studeren. Ook hoge leeftijd wordt genoemd als reden, hierdoor zou de opleiding niet meer de moeite zijn.

4.3 Stimulans voor behalen lesbevoegdheid

OOP'ers en schoolleiders geven in de enquête en interviews aan wat er volgens hen voor zou kunnen zorgen dat meer OOP'ers hun lesbevoegdheid willen halen. Logischerwijs liggen deze drempelverlagende factoren vaak in het verlengde van de eerdergenoemde bezwaren.

¹⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werken-in-het-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-word-ik-zijinstromer-in-het-onderwijs>

Kortere studie door maatwerk

In de enquête gaven OOP'ers aan onder welke voorwaarden zij bereid zijn hun lesbevoegdheid te halen. De vaakst genoemde voorwaarde is dat iemand – door vrijstellingen – de opleiding in kortere tijd kan volgen. Bijvoorbeeld door verworven competenties te erkennen of door zij-instroom in beroep mogelijk te maken voor OOP'ers zonder hbo-diploma. Schoolleiders sluiten zich hierbij aan. Zij achten bovendien waarschijnlijk dat OOP'ers met een mbo-opleiding langer behouden blijven voor het onderwijs:

'Ik vind de weg voor het behalen van een lesbevoegdheid voor leraarondersteuners nodeloos lang en complex. Er zou een zij-instroom-traject voor mbo'ers moeten zijn, vergelijkbaar met dat van mensen met een hbo- of universitair diploma. Deze mbo'ers hebben nota bene veel meer relevante ervaring en weten beter waar ze aan beginnen. De kans is groter dat zij de eindstreep halen en dat ze voor het onderwijs behouden blijven.' [Schoolleider]

De behoefte aan maatwerk komt regelmatig terug, ook in interviews met OOP'ers:

'Als mensen al goed zelfstandig les kunnen geven en dit eigenlijk al jaren met goede resultaten doen, dan zou een verkorte persoonlijke opleidingsvariant beter passen dan een standaard intensieve route van tweeënhalftot vier jaar met als uitkomst een functie die ik in de praktijk nu al uitvoer.' [OOP'er]

Ook alternatieve of duale trajecten bieden volgens een geïnterviewde schoolleider uitkomst:

'We hebben een onderwijsassistent die een lerarenopleiding bij de LOI volgt en hier vier dagen werkt, en de vijfde dag gebruikt voor haar studie. Wij begeleiden haar om binnen haar werksituatie de vaardigheden van leraar aan te leren. Uiteindelijk krijgt zij gewoon het papiertje. Dat is haar weg en dat is niet naar de schoolbanken toe.' [Schoolleider]

Soms biedt het uitkomst als OOP'ers op de eigen school stage mogen lopen voor de pabo.

'Een van onze onderwijsassistenten startte met een reguliere pabo-opleiding en moest stage lopen op twee andere scholen. Daar kreeg ze onvoldoende begeleiding, waardoor ze gedemotiveerd raakte en stopte. Nu zijn we een route met haar aan het regelen, waarbij ze wel op onze school stage mag lopen en nu straalt ze weer'. [Schoolleider]

Ook opsplitsing van de pabo in opleidingen voor het jongere en oudere kind wordt door geïnterviewde OOP'ers en schoolleiders genoemd als optie. Die varianten maken het beroep volgens de geïnterviewden aantrekkelijker voor mensen met een duidelijke voorkeur voor lesgeven aan een bepaalde doelgroep. In de enquête geven sommige respondenten aan dat ze OOP'ers geschikt vinden voor lesgeven in de onderbouw:

‘Er moet wel een duidelijk verschil gemaakt worden tussen onbevoegd en onbekwaam. Er zijn fantastische ondersteuners die de rekentoets niet halen, maar tot ongeveer groep 4 geweldige lessen kunnen geven.’ [Schoolleider]

De twee pabo-varianten maken het volgens geïnterviewde schoolleiders bovendien makkelijker om de lesbevoegdheid te behalen:

‘Ik pleit voor een pabo die echt een splitsing maakt in het niveau wat jij als leraar maximaal kunt aanbieden. Als we een onderwijsassistent hebben die niet zo goed is in spelling, kun je niet in groep 8 staan. Maar die beheerst spelling wel voldoende voor lessen aan groep 1, 2 en 3.’ [Schoolleider]

Goede facilitering

Een andere voorwaarde om de lesbevoegdheid te halen die in interviews vaak genoemd wordt, is goede facilitering door de werkgever. Het gaat dan om: financiële ondersteuning en begeleiding.

Voor veel geïnterviewde OOP’ers is voorwaardelijk dat de opleiding te combineren is met werk en gezin. Vergoeding van collegegeld en betaald studieverlof is daarbij helpend, aldus geïnterviewde OOP’ers en schoolleiders. Betaald studieverlof betekent immers dat de OOP’er minder kan gaan werken, zodat er tijd is voor de opleiding, en er in inkomen niet op achteruitgaat. Sommigen geïnterviewde OOP’ers zien verder graag dat vergoeding van studiekosten niet gebonden is aan een termijn. Als de school de studiekosten alleen vergoedt mits de OOP’er binnen een voorgeschreven periode afstudeert, is die druk voor sommigen een reden om niet aan de opleiding te beginnen.

Schoolleiders geven in interviews aan dat subsidie voor pabo-trajecten voor OOP’ers, vergelijkbaar met de zij-instromers in beroep-regeling,²⁰ zeer welkom is. Er is een subsidieregeling voor OOP’ers (onderwijspersoneel opleiding tot leraar basisonderwijs, SOOL),²¹ maar met 5.000 euro per OOP’er per studiejaar is dat bedrag veel geringer dan de 25.000 euro per zij-instromer. Een enkele schoolleider ziet graag dat het eigen bestuur opleidingen faciliteert en OOP’ers meer stimuleert om een opleiding te volgen. Dat kan in eerste instantie ook de opleiding tot leraarondersteuner zijn.

Voor wat betreft begeleiding geven geïnterviewde schoolleiders aan dat de overstap van mbo naar hbo voor veel OOP’ers groot is en dat de schoolorganisatie bij deze overgang kan ondersteunen. Het is volgens hen belangrijk om dat als team te doen. Zo kunnen teamleden die de pabo hebben afgerond, informeren over de opleiding en kan de school bijles geven voor de toelatingstoetsen. Of de OOP’er krijgt het aanbod om het werk voor de pabo op school te maken, indien gewenst met hulp van de schoolopleider. Het helpt volgens geïnterviewde schoolleiders ook als OOP’ers hun stage voor de pabo op de eigen school mogen lopen.

Samengevat, komen OOP’ers en schoolleiders tot de volgende aanbevelingen om de lesbevoegdheid meer binnen bereik te brengen van OOP’ers:

²⁰ Het gaat hier om een 2-jarig traject. Zie: <https://duo.nl/zakelijk/primair-onderwijs/bekostiging-en-subsidies/subsidie-zij-instroom.jsp>

²¹ Voor maximaal vier studiejaar kan jaarlijks 5.000 euro subsidie worden aangevraagd. Zie: <https://www.dus-i.nl/subsidies/onderwijspersoneel-opleiding-tot-leraar-primair-onderwijs>

- maatwerk, met een opleiding voor het jonge kind en een voor het oudere kind, met vrijstellingen, kortere trajecten, andere trajecten dan de reguliere pabo, en de mogelijkheid om de stages voor de pabo te lopen op de school waar de OOP'er werkt;
- financiële ondersteuning, met vergoeding van het collegegeld en betaald studieverlof;
- begeleiding vanuit school bij de overgang van mbo naar hbo.

Referenties

Bendig-Jacobs, J. & Wartenbergh-Cras, F. (2022). Evaluatie subsidieregeling onderwijsassistenten opleiding tot leraar (SOOL). MOOZ in opdracht van OCW.

Kersten, A. (2025). Ongelijke beloning frustreert ondersteuners voor de klas. AOb Onderwijsblad.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en de Inspectie van het Onderwijs. (2018). Handreiking lerarentekort primair onderwijs.

Sharples, J., Webster, R., & Blatchford, P. (2015). Making Best Use of Teaching Assistants. Guidance Report. Education Endowment Foundation.

Van den Berg, D. & Van den Berg, D. (2021). De (arbeidsmarkt)positie van onderwijsassistenten en lerarenondersteuners in het primair onderwijs. Verkenning. Arbeidsmarktplatform PO.

Van Miltenbrug, N., Van Hassel, D., De Rooij, H. (2025). Effectieve inzet van onderwijsondersteunend personeel in basis- en voortgezet onderwijs. CAOP, Centerdata en MOOZ in opdracht van OCW.

Van Miltenburg, M., Van Zijtveld, S., Wisse, R., Van den Berg, D. (2023). De inzet en loopbaanpaden van onderwijsassistenten en lerarenondersteuners. Een verkenning van het Arbeidsmarktplatform PO.

Contact

Postadres

Postbus 556

2501 CN Den Haag

Bezoekadres

Lange Voorhout 13

2514 EA Den Haag

T 070 376 57 70

www.arbeidsmarktplatformpo.nl

info@arbeidsmarktplatformpo.nl